altay dilleri ve eski türkçede moğolca ve akrabalıkları

ALTAY DİLLERİ, kelime dağarcığı, dilbilgisel yapı, ses özelliği vb. açılardan aralarında çeşitli benzerlikler olan; Türkçe, Moğolca, Mançuca ve Tunguzcadan oluşan dil öbeği. Dil toplulukları arasında Ural-Altay dil ailesinin iki büyük kolundan biridir. Türkçenin de bu koldan olduğu kabul edilir. Bu bölüme giren diğer diller Moğolca, Tunguzca, Mançuca ve kimi bilim adamlarına göre de Kore ve Japon dilleridir. Ancak Kore ve Japon dillerinin bu aileden olduğu kuşkuludur. Ayrıca Türkçenin de bu dil ailesinden olduğunu kuşkuyla karşılayan bilim adamları da vardır. Dil birliğine ad olan "Altay" sözcüğü, Altay Sıradağları'ndan gelmektedir. Köken olarak Türkçe "altun" Moğolca "altan" sözcükleriyle açıklanır ve "altın dağları" anlamına gelir. Terim olarak dilbilime girişi yenidir. Bu gruba giren Türk lehçe ve şiveleri, önceleri Fin-Tatar, Türk-Tatar ve Turani gibi terimlerle adlandırılmıştır. Bu dillerin bir aile meydana getirdiği teorisi ilk defa Fin bilgini Strahlanberg tarafından ortaya atılmış; Castren, Ramsted, Poppe gibi bilginlerin çalışmaları neticesinde kesinleşmiştir.
alıntıdır

Moğolca Moğolistan resmî dilidir. Asya kıtasında konuşulan Ural-Altay dil ailesinden bir dil. Köken bakımından Türkçe ile aynı kökten gelmektedir. Hunlar devrinde Türkçe ile birbirinden ayrıldıkları bilinmektedir. Yakın zamana kadar Uygur alfabesi kullanılmaktayken şimdi Kiril alfabesi ile yazılmaktadır. Kadim Siyenpicenin günümüzdeki varisidir. Günümüzde Türkçe konuşan ve tarihte Türkçe konuştuğu sanılan bazı halklar bu kadim dile ait bir çok kelime kullanmaktadır ve kullanmıştır. Orhun Abideleri'de başta olmak üzere günümüze kadar gelen anıtlarda ve hala kullanılan Turani lehçelerde ciddi bir Moğolca etkisi dikkat çeker.

Günümüzde Moğolca'da (1000) binin üzerinde Türkçe olan kelimeler bulunur.

Vikipedi den alıntıdır.

Moğolca üzerine birkaç bilgi
"Altay dilleri içinde birbirine en yakınlık gösteren, Türkçe ile Moğolca'dır. Moğol adı ilk kez 7.yüzyılda Çin kaynaklarında geçer. 12. yüzyılda tarih sahnesinde gözükürler. Yüzyıl içinde Moğol birliği sağlanır.

Bu dönemde, ağızların dışında kalan standart bir bütünlüğe sahip, bütün bir Moğol dili bulunmaz. Çeşitli ağızlar konuşulur. Cengiz Han döneminde Uygur yazısını alırlar ve kendi yazı dillerini kurarlar. Moğolca 18.yüzyıla değin kendi içinde gelişir. Bu tarihlerde Batılı araştırmacılar Moğolca'yı araştırmaya başlar.

En eski Moğol yazıtı, Orhun Irmağı kıyısında granit bir taş üstünde yazılmıştır. Toplam beş satırlık yazıtta Cengiz Han'ın yeğeni anılır. Böylece Moğolca'nın en eski yazılı ürünü 13.yüzyıldandır.

Moğolca'nın Türkçeyle biçim, söz varlığı,söz dizimi açısından birçok yakınlığı vardır. Kimi ekler her iki dilde de eşittir.

Söz varlığı açısından şu benzerlikler bulunur.

Türkçe kulak sözü Moğolca'da kulagu biçiminde 'kulak ve kulak kiri' anlamında kullanılır. Türkçe omuz sözcüğü Moğolca'da omurugun biçimindedir, göğsün üst bölümü anlamına gelir. Türkçe saç sözcüğü Moğolca'da saçug olarak geçer, alın perçemi yerine söylenir.

Türkçe topuk sözcüğü Moğolca'da toyik olarak geçer.

İnek, öküz, buzağı, teke, koyun, koç, kuzu gibi hayvan adları arasında da yakınlık ve benzerlikler vardır. Ayrıca anlamak, yapmak-etmek, çağ, yıl, katı, güç, güçlü gibi soyut kavramların karşılıkları arasında koşutluklar bulunur.

Yeşil, sarı, kara, gök (söl,sira,hara,kökö)gibi renk adları arasındaki benzerlikler de göz önüne alınacak olursa, aradaki ortaklık küçümsenemez.

Ayrıca Türkçe ile Moğolca arasında kimi ses koşutlukları bulunmuştur.

Sözgelimi Moğolca i ünlüsünün ı ya da u ünlüsü ile karşılandığı söylenir.

Günümüzde sarı biçiminde söylediğimiz Eski Türkçe sarıg sözcüğü Moğolca'da sira biçimindedir.

Moğolca'da yeni anlamında nira sözcüğü vardır. Bu sözcük ile Türkçe yaz sözcüğü arasında koşutluk olduğu düşünülür. (N/Y ve R/Z ile İ/A ve A/İ dönüşümleri nira=yazi-yaz)

Yine Moğolca'da var anlamında bu sözcüğü geçer. Bu sözcükle Eski Türkçe bar sözcüğü arasında yakınlık olduğu gözlenir.

Türkçe iç sesteki g sesi Moğolca'da korunur.

Eski Türkçe buzagu sözcüğü Moğolca'da biragu biçimindedir. (R/Z dönüşümü ile)

Temiz anlamındaki Eski Türkçe arıg sözcüğü Moğolca'da arigun olarak geçer.

Türkçe'de olduğu gibi Moğolca da ünlü bakımından zengindir. Kısa ve uzun ünlüler kolayca ayrılır."

alıntıdır

Türkçe ve Moğolca Altay dil ailesine ait birbirlerine yakın dillerdir. Muhtemelen bir kaç bin yıl önce birbirlerinden kopmuş ve ayrı bir gelişim yaşamışlar. Dilbilimciler iki dil arasında bir akrablık tespit etmek için araştırmalarında çeşitli metodlar kullanırlar. Gramer ve fonetiğin yanında bir dili oluşturan temel sözcükler değerlendirilir. Böyle bir analizle dillerin aynı kökeni paylaşdığı ihtimalı belirlene biliniyor. Burada bazı Türkçe ve Moğolca arasındaki büyük ses ertelemeler yapmamış sözcük benzerlikleri sergilenicekdir, bu iki dilin akraba bağını bilimsel olarak daha iyi tanımlamak için ve bu dillerin hakkında araştırmak isteyenlere bir yararlı kaynak suna bilmek için. Bu ortak söcüklere bakarak iki dil arasında yoğun bir kelime alış verişinden sözetmek yerine tarih öncesinde ortak olan bir dilin değişik gelişimi sonucu iki ayrı dile dönüşmesinden bahsetmek daha uygun olacaktır. Moğolcanın Türkçeye sergilediği yakınlığının yüzünden bazı Türkologlar Moğulları da Türk olarak hesaplarlar.[kaynak belirtilmeli] Daha doğrusu, Moğulların ve Türklerin büyük olasılıkla aynı kökeni paylaştıklarıdır

alıntıdır

Türkçe ve Moğolca arasındaki ortak sözcükler - Vikipedi ilginç benzerlikler var

Türkçe ve moğolca ilişkileri üzerine bir pdf dökümanı buradan indirebilirsiniz

Birbirlerine çok yakın olan iki dil Moğolca ile Türkçe arasındaki bazı benzer ve ortak sözcükler aşağıdadır. Bu ortak söcüklere bakarak iki dil arasında yoğun bir kelime alış verişinden sözetmek yerine tarih öncesinde ortak olan bir dilin değişik gelişimi sonucu iki ayrı dile dönüşmesinden bahsetmek daha doğru olacaktır. (ekim: moğolca karşılıklarda daha fazla hece bulunması moğolcanın

daha eski ve orjinal olduğu düşüncesini akla yakın hale getiriyor)

ESKI TÜRKÇEDE MOGOLCA

ESKI TÜRKÇEDE MOGOLCA

John R. KRUEGER

Indiana Üniversitesi

Çeviren:

Mustafa S. K

AÇALIN

Kirgiz – Türk Manas Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Ögretim Üyesi

ELESTIRILER

An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish [On Üçüncü Yüzyil Öncesi Türkçesinin Kökenbilgisi Sözlügü]. Sir Gerard CLAUSON, London: Oxford University Basimi, 1972, XLVIII+988 sayfa, Fiati 25 lbs. sterling. (yk. 75 ABD $)

Bu, mükemmel, önemli, etkileyici ve çok zahmetli bir eserdir. Bu kitap 1974 Mayisinin basinda, 84 yasinda ölen Sir Gerard CLAUSON'a son bir anit olacaktir. Bu sözlügün yardimi olmaksizin hiçbir Türkçe ve Altay dilbilim çalismasi basarili olamaz. Ayrica Mogol dilbilim tarihi ile ilgili önemli bilgilere de bu sözlük araciligi ile ulasilabilir. Bu hacimli çalisma gerçek degerini yillarca kullanimla bulacaktir. Dolayisiyla su an için sözlükte verilen Mogolca malzeme üzerine yogunlasmak istiyorum. Muhtemelen Mongolian Studies [Mogolca Arastirmalari] okuyucularinin büyük ilgisini çekecektir.

Ilkin, okuyucu bütün Mogolca sözcük alintilarini, dialektik ve tam durumda, yazarin kitabi ile tahminler Türkish and Mongolian Studies

[Türkçe ve Moglca

Arastirmalari] çerçevesinde düzenli olarak görecektir. Örnek: Türkçe ve Mogolca

benzerlikler kendisine özgü ses degisiklikleri ile yaklastirilmis degisik zamanlardaki alintilardir. Buna dayanarak yazar, bagasun “kasaba” sözcügünü Türkçe “balik” sözcügünden Mogolca’ya (yeni son ek eklemesiyle) ödünçleme olarak sunar ve buna inanir. Ikinci olarak Mogolca biçimlerden aktarilan bölümler daha gelisi güzeldir. Onun bizzat kendisinin Türkçe asil alintilar olarak kaydettigi maddeler ayni zamanda Mogolca’da da bulunur. Fakat bunlardan bazilari zikredilmis bazilari zikredilmemistir. Yüzlercesi listelenmis, kuskusuz ki düzinelerce baskalari bunlara eklenebilir: sakal “sakal”, degerme “degirmende ögütme, çekme”, salkin “soguk, rüzgar”, kebis “keçe, hali”, günjid “susam”, sejig “kusku”, ve daha niceleri. Buna ragmen halihazirda iyi bilgilendirilmemis bazilari Türkçe sözcüklerde var olan Mogolca biçimlerdeki kosutlugu anlayamamis olabilirler. Üçüncü olarak, genelde oldugu gibi alintilarda ve terimlerdeki uygunluk tam incelikle verilmemis ve çevriyazi düzeni de oldukça kötüdür. Erken ve geç biçimleri karistirmis. Örnegin, Gizli Tarih’in söz varligi HALTOD’un çagdas sözlügü ile yan yana verilmistir. Onun çevriharf düzeni Çagdas Türkçe kullanimi üzerine temellendirilmis, örnegin: c=j. Bu durum Mogolca sözcüklere oldukça yabanci bir görünüs verir (bundan dolayi onun cagan “beyaz” degil, fakat jagan “fil”dir. Çalismanin yabanci sözcükleri bir bütün olarak kapsayan bir dizin çalismasi yoktur. Onun sözlügünde Mogolca olarak kabul edilen sözcükler üzerinde kaynak veya tartismali olup olmadigini bilmek isteyenlere ayri bir destek gerekmektedir. Müteakiben Mogolca sözcüklerin listesini CLAUSON tarafindan zikredilmis MOSTAERT çevri yazisi ile veriyorum. Bunlarin bütünü etimoloji degil, bazilari örnekler ve olumsuzluklardir. Örnegin, Mogolca ide- “ye-” ile baglantili degildir. Mogolca sözcükler LESSING’in sözlügünde bulunmuyorsa Gizli Tarih, Mukaddimet al-edeb, hP’ags-pa, Hua-yi i’yi kaynak olarak veriyorum. Çünkü Sir Gerard’in zikrettigi biçimler düzensizdir. Onlari burada yinelemiyorum, sorunlu sütunu okumak kaynagi bulmagi mümkün kilmaktadir. Mogolca sözcüklerin zikredilmedigi birkaç durumda uygun biçim yay içinde verilmistir.

abaga “amca”, 5-a

açi “yegen”, 40-b

ada “cin, seytan”, 40-a

adag “ayak, bacak”, 45-a-b

adagay “dünyalik baglilik”, 47-b

agsum “öfke”, 95-a

agula “dag”, 126-b

ay- “korkmak”, 274-b, 582-a*

ail “çevrilen”, 83-b avul?avlu?

airag “ayran”, 276-a

ajira- “ayrilmak”, 66-b

ajirga “damizlik at”, 47-b aygır?

al “al renk”, 120-b

albagud “konular”, 128-b

altan “altin”, 131-a

alaga “aya”, 267-a alma organı? el?

amarag “sevgili”, 163-a

amta- “tatmak”, 449-b

amur “baris”, 160-b

amurli- “baris içinde olmak”, 161-a

amura- “dinlenmek”, 163-b

anda “kan kardesi”, 380-b and içmek?

ang “av”, 166-a

angçi “avci”, 173-a

anggir “ördek”, 176-a

angna- “avlamak”, 186-a

aqa “agabey”, 100-b (170-a)

arbis “bilgi”, 199-a

arça “ardiç”, 204-a

argali “argali koyunu”, 216-b

arslan “aslan”, 238-a

[asara-] “dikkat etmek”, 810-a

asig “kazanç”, 244-b

ata (atan) “igdis deve”, 60-a

atar “ekilmemis topraklar”, 73b

ayaga “kadeh, çanak”, 270-a

ayaga tekimlig “saygi deger”, 270-a

baçag “oruç”, 293-b

badar “dilenci çanagi”, 307-a

bagana “sütun”, 316-a

bagatur “bahadir”, 313-b

bagsi “hoca”, 321 a-b

balgasun “kasaba, sehir”, 335-b/336-a

pars “pars”, 368-b

basa “sonra”, 371-b

beçin “maymun”, 295-b

beke “mürekkep”, 766-a

belçir “kavsak”, 334-a

beleg “armagan”, 338-b

belge “iz, gösterge”, 340-a

bere “dernek”, 355-b

berke “güç”, 361-b

besereg “kirma, melez”, 184-a, 421-a

biçi- “yazmak”, 299-b, 984-a

bider “örnek”, 310-a

biragu “buzagi”, 391-a

boguni “asagi”, 322-a

bor “sarap”, 354-a r/z boza?

boru “boz”, 388-b

botugun “genç deve”, 299-a boşuk?potuk?

böge “kam”, 324-b

böke “güresçi”, 324-b

bögere “böbrek”, 328-a böğür?

bögse “but, kalça”, 329-a gögüs,bögüs-güs?

bugu “erkek geyik”, 312-a, 812-a

bugura “erkek deve”, 317-b

bulgan “samur”, 752-b

buyan “sevap”, 386-a

büdekire- “karanlikta yesermek”, 307-

b

büdüne “bildircin”, 309-a

büyi- “dans etmek”, 300-b büyi-woyı-oynamak?

bülüg “bölüm, ayrim”, 339-b

bürge “pire”, 362-b

bürgüd “kartal”, 649-a

çag “zaman”, 403-b/404-a

çagan “ak”, 471-b

çeçek “çiçek”, 400-b

çerig “ordu”, 429-a

çike “dogru”, 475-b

çilagun “tas”, 557-a-a

çirai “yüz”, 983-a

çöl “çöl”, 417-b, 420-a

dabaga “geçis”, 441-b

dabçi “yapçi”; dabkur “muhkem”, 871-

a

dagagan “iki yasar tay”, 874-b

dagaki “daginik saç”, 874-b

dagari “çuval”, 471-b

dain “savas”, 898-a

dalai “deniz”, 502-a

dalu “kürek kemigi”, 489-a, 491-b

daku “gocuk”, 898-b

darqan (san), 540-a

dayir “yagiz”, 909-a

del “yel”, 916-b

doliya- “yalamak”, 926-b

dugulga “tolga”, 469-a, 977-b

düri “yüz, biçim”, 546-b

eçige “baba”, 20-a

ed “mal”, 33-b

egeçi “abla”, 100-b

egel “ortak”, 106-a

ejei “anne”, 169-b

eyen “üstat”, 20-a, 41-a

eleg “küçümseme”, 142-a

edrem “erdem”, 206-b

erdeni “elmas”, 212-a

ereseg “er delisi”, 237-b

erke “erk”, 220-b

Erlig kagan [erte çag-da]

“yamantaka”, 224-a, 630-a

[erte çag-da] “eski zamanda”, 203-a

gubçigur “vergi”, 843-b

gurguul “sülün”, 820-b

-gerü “geriye”, 736-b

gkir “kir”, 735-a

gölüge “enik”, 753-b

ide- “yemek”, 869-b

idugan “kamlik”, 324-b

ikere “ikiz”, 119-b

ilere- “belirmek”, 150-a

imagan “keçi”, 158-a, 937-a

inag “dost, arkadas”, 182-b

inder “kürsü”, 206-a

ingyi “çeyiz”, 173-a

irbis “pars”, 199-a

irge “koç”, 221-a

irva “fal”, irvci “falci”, 197-a

itelgü “dogan”, 470-b

jada “yagmur tasi”, 883-a

jagan “fil”, 940-a

jam “yol”, 933-b

jaka “yaka, kiyi”, 898-a

jargu “yargi”, 963-b

jarlig “yarlik”, 966-b

jasa- “yapmak, baglamak”, 974-a

jasag “yasak”, 529-b, 974-a

jegerde “yagiz”, 914-a

jegere “ceylân”, 914-a

jigar “yipar”, 878-b

jige “yegen”, 912-b

jil “yil”, 917-a

jilbi “büyü”, 919-b

jirga- “hoslanmak”, 217-b

jiru- “yarmak, çizmek”, 984-a

jirüken “yürek”, 965-a

jorçi- “ilerlemek”, 959-a

joba- “aci çekmek”, 872-a

jogdur “deve tüyü”, 899-a

jud “yut, kitlik”, 833-b

jula “isitici”, 919-a

kebid “dükkân”, 688-a

kebtegül “gece bekçisi”, 539-b

kele- “konusmak”, 716-b

kenggerge “davul”, 690-b

kenje1 “arik”, 727-b

kesig “döndürmek, iyi baht”, 759-a

kesigtü “nöbetçi, gözcü”, 759-a-b

kiçi “hardal”, 590-b

kira “bayir”, 641-b

kiragu “kiragi”, 656-b

kirgagul- bk. gurguul.

kirgui “dogan”, 654-b

kirsa “tilki”, 663-b

köbege “küpe”, 687-b

kögerge “davul”, “köprü”, 690-b

kökülte “süt anne”, 160-a, 732-b

kömel “dag sogani”, 691-b

kömüldürge “gögüs kayisi”, 722-b

kömüsge “kas”, 669-b

1 Mac. gyenge. (A magyar nyelv történeti

etimológiai szótára [=Macar Dilinin Tarihî

Kökenbilimlik Sözlügü]: Budapest 21984, I,

1126a. s. Akadémiai Kiadó.); Tü. k?nç. (RÉDEI,

Károly: Uralisches Etymologiscshes Wörterbuch

[=Uralcanin kökbilimlik sözlügü]: Budapest

1986, I, 2, 135. s. Akadmémiai Kiadó.)

Macarcasi çözümsüz Uralcasi da isabetsiz olan

bu sözcük ‘dar, ince, ciliz’ kavramiyla ortak

sözcükler olmalidir. (EREN, Hasan: “Anadolu

Türkçesinde ’ciliz’ kavrami”, Hungaro-Turcica

Studies in Honour of Julius Németh: Budapest 1976, 225-229. s.) [Ç.]

kösige “perde”, 753-b

küçün “güç”, 693-a

küji “günnük, tütsü”, 695-a

küli- “baglamak, sikistirmak”, 753-a

kürene “gelincik”, 761-b

küreng “kahverengi”, 761-b

kürgen “güveyi”, 703-a

luu “ejderha”, 763-a

magta- “övmek”, 137-b, 138-a

malur “porsuk”, (colloq. manu:l), 767-a

maral “geyik”, 812-a

marta- bk. umartamanglai “alin”, 147-b

minggan “bin”, 346-b

Monggul “Mongol”, 768-b

möndür “dolu”, 491-b

möngke “sonsuz”, 350-b

mören “irmak”, 120-a, 245-a, 551-b

nasun “yas, yasam”, 975-b

nidurga “yumruk”, 469-a, 892-b

nigur “çehre”, 983-a

nilbusun “gözyasi”, 932-a

nogta “yular”, 932-a

nogusun “odun, asagi2”, (GT

nunggasun), 941-b tepe

nom “yasa, kitap”, 777-b

nökür “yoldas”, 774-a

obuga “oba”, 5-b2 Bir yanlislik olmali. yün. [Ç.]

ordu “karargâh, saray”, 203-a

orun “taht, yer”, 233-a

orungga “yer, daire”, 236-a

osul “ihmal”, 247-a

otaçi “hekim”, 44-a

öbüge “büyük baba”, 451-b

öçi- “söylemek”, 51-a

öregesün “diken”, 228-a

ös- “bitki büyümek”, 241-a

ötege “ayi”, 45-b

qabirga “kaburga”, 272-a

qabqag “örtü”, 584-a

qada “kaya”, 674-b

qagan (qan) “han, kagan”, 483-a, 611-a, 630-a

qaiçi “makas”, 582-a

qalaga- “yakmak”, 617-b

qalqa “kalkan”, 621-a

qana- “kanamak”, 634-a

qara “yagiz”, 643-b

qara- “bakmak”, 645-b

qaraçagai “dogan”, 397-a, 654-b

qaraçu “ortakçi”, 647-b

qaragana “Caragana surubu”, 657-b

qarangui “karanlik”, 662-b

qari “yabanci”, 644-b

qarsi: “karsi”, 663-b, “saray”, 664-a

qasang “tembel”, 673-b

qatari- “kosmak”, 603-b

qobuga “kova”, 593-b

qobugur “bosluktan çikmak”, 586-b

qonin “koyun”, 631-a

qonug “dari”, 637-a

qonggur “doru, kestane”, 639-b

qor “titremek”, 642-b qorçu (GT Sözl.67), “yay tasiyan, Khorchin”, 83-a

qorguljin “kursun”, 656-b

qoriya “zarfa konulan sey”, 652-b

qorum (Qara -qorum’da oldugu gibi)660-a

quça “koç”, 592-a

quda “dünür, hisim”, 380-b

qudug “kuyu”, 598-b

qudurga “kuyruk”, 604-a

qugur “çalgi, ut”, 588-b

quiqa “kafatasi derisi”, 676-b

qula “açik kahverengi”, 622-b

qulan “yaban esegi”, 622-b

qurça “keskin, hizli”, 647-a

quragan “lâmba”, 681-a

qurud “kurut peyniri”, 648-a

quvarag “cemaat”, 585-a

quyag “zirh”, 676-a

saga- “sagmak”, 804-b

sagadag “okluk”, 752-b

sandura- “utanmak, sasirmak”, 837-a

sebke “çil, sivilce”, KOWALEWSKIII.1345 gives also “rust”, i.e., rust spot or pit; CLAUSON cites as sebgül at p.710-a

serke “keçi”, 850-b

sigürde- “süpürmek”, 791-b

sigür[ge] “süpürge”, 792-b

sijir “altin aritmak”, 802-a

siltagan “sebep”, 494-a

silükei “salya akitmak”, 953-b

simda- “acele etmek”, 828-b

singgu- “sinmek”, (krs. too singge-“çimmek”), 422-a

singqur “dogan”, 397-a, 838-a

sira “sari”, 848-a

solugai “sol”, 826-a

songgina “sogan”, 812-a

soqur “kör”, 480-b

sori- “denemek”, 844-a

soru- “emmek”, 843-b

soyurqa- “timar vermek”, 556-a

sögüd- “diz çökmek”, 820-a

suburgan “torba”, 792-b

sura- “sormak”, 844-a

surag “sorusturma”, 848-b

satu “merdiven”, 867-a

taisi “sehzade”, 570-a

takiya “tavuk”, 468-b

tala- “yagmalamak”, 492-a

tamga “damga”, 504-b, 505-a;

tamgaçi, 505-b

tangsug “harika”, 525-b

tarag “eksimik”, 528-a

tariyaçi “ekinci”, 541-b

tarqa- “dagitmak”, 529-a

tauli “tavsan”, 447-a

tavar “mallar”, 442-b

tebsi “tepsi”, 445-b

temege “deve”, 447-b

temür “demir”, 508-a

tengri “Tanri”, 523-b

togta- “kurmak”, 518-a

togudag “toy kusu”, 449-b

togus “tavus”, 941-a

togusun “toz”, 463-b

toin “rahip”, 569-a

tonu- “soymak”, 517-b

toqum “keçe eyer ”, 470-b

torga “ipek”, 539-a

torgai “turgay”, (Muqaddimat), 541-b

torqaru “aslâ”, 542-a

torumtai “dogan”, 550-b

tölü- “ödemek”, 492-b

törü “töre”, 531-b

törü- “türemek”, 533-a

tug “bayrak”, 464-a

tugurga “keçe tezgâhi”, 473-b

tulum “tulum”, 500-a

tura “kale, istihkâm”, 531-a

turgagud “günlük saat”, 539-b

tusa “kazanç”, 555-a

tusqu “yolluk”, 573-b

tuturgan “pirinç”, 460-b

tümen “on bin”, 507-b

uçira- “karsilasmak”, 67-b

ugurga (urga) “kement”, 90-b, 93-a

ulaga “savas ati”, 136-a

ulus “ulus”, 152-b

umarta- “unutmak”, 179-b

uqa- “avlamak”, 77-b

üker “öküz”, 120-a

ümen “yengeç, vb.”, 231-b

üre “ürün”, 233-b

üyer “sel”, 119-b

yara “yara”, 376-a

yatugan “tembel, vb.”, 887-b

yeke monggul ulus “büyük Mogol

ulusu”, 153-a

yirtinçü “yeryüzü”, 961-b

EKLER

-çü, s. 716-b fiilimsi.

+d, s.479-a çokluk

-güle, sayi birlikteligi, bk. 25-b, mid,

537-b (+le/+len); bk. further, 105-b, ve

108-a

-mal, s. 809-a

+tai/+tei, s. 313-a

MOĞOLCA VE TÜRKÇEDE BAZI BENZER KELİMELER

Aga Büyük kardeş.....Aga

Bağatur Yiğit kahraman.....Bahadır

Baraku Bitiş.....Varık varılan yer-bitiş

Bicikü Yazı.....Biçik biçilmiş Eski Türkçede Bitimek diye bir fiil vardır ve bu fiil belli bir amaca yönelik yazı kitap vb... yazmak demek bu fiilden gelme biti:mektup ve bitik: kitap sözleri vardır.

Bide Biz-bize..... Biz

Bolku Olmak ..... Olmak

Bükün.....Bütün

Çağ Zaman.....Çağ Binyılzaman

Çai.....Çay

Çeçek.....Çiçek

Çerig.....Çeri

Çü Gerçekten.....Çünkü-Çün-İçin [b]Eski Türkçede gerçek hakiki anlamındaki söz ÇIN[B/]

Dağaku.....Dayanmak

Dörben.....Dört

Eke Anne..... Eke Kraliçe-abla

Ekin Başlangıç.....Erken

Elçi.....Elçi

Em İlaç.....Em İlaç çare

Ere Adam-Koca.....Er

ErteErken..... Erte Tan vakti-Sonra

Ğal Ateş .....Yal/yalazAteş-kor

ĞaslangAcı keder .....Yaslanmak Yas tutmak

Ğoul Nehir ana- temel..... Yol yol

Gedergü.....Geri

Gem Hata yanlış.....Gem Atların ağzına vurulan demir

Ger Çadır .....Ger Germek

İnu o onu .....Onu

Cida Kargı mızral.....Çıta

Cicik küçük.....Küçük-cücük-cicik

Cil yıl.....Yıl

Keseg parça.....Kesik kesilmiş

Kicağar Sınır - .....kenar

Kiling.....Kin

Kirtükü.....Kirletmek

Kögegekü .....Kovalamak

Köke Gök mavi .....Gök

Küçün .....Güç

Kümün adam.....Kimse

Mal Büyükbaş hayvan.....Mal Büyükbaş hayvan

Minü..... Beni

Modun ağaç.....Odun

Narin..... Narin

Noyan asil-asilzade.....Noyan asil-asilzade

Obuğ kabile .....Oba Çadır baraka yerleşimi

Obuğa.....Öbek

Ordu kamp-saray.....Ordu

Oron Yer-ülke .....Orun Özel yer makam

Kada.....Kaya

Kağan..... Kağan

Kamuğ hepsi.....Kamu halk

Kan .....Han

kara .....Kara

Karangkui .....Karanlık

Katun .....Hatun

Katağu .....Katı

Konin .....Koyun

Sabung .....Sabun

Sağuku Oturmak yasamak.....Sağlık

Sandali .....Sandalye

Sang gömü-hazine .....Saklı

Sayın Iyigüzel .....Sayın saygın

Sayigan Güzel .....Saygın Sayılan

Serigün sakin.....Sakin

Sula .....Salmak

Sumu Ok .....Süngü

Sün .....Süt

Şang ödüllendirmek.....Şan ün

Şatu merdiven.....Şatofr kale-saray

Sıkagu..... Sıkmak

Sira..... Sarı

Tala..... Tarla

Tamağa..... Damga

Taniqu..... Tanık

Tataqupul .....Tatak kir

Temür..... Demir

Tingri gök.....Tanrı

Toğusun..... Toz

Tosun .....Tosun

Töb merkez .....Top-Küre-Toplantı yeri

Törü yönetim yönetmek.....Töre

Törükü doğmak doğmuş.....Türük-Türk

Tuğ.....Tuğ

Tümen On bin .....Tümen On bin- Büyük küme

Ulus..... Ulus

Urtu..... Uzun

Urğakement.....Urgan

Usun..... Su

Üde..... Öğle

Üniye.....İnek

Üretohum-ürün.....Ürün Tohum ürün

Üye Ek yeri eklem.....Üye aza

YağDoğru tam olarak.....Ya Tamam üstelik

Yara.....Yara

alıntıdır

mogolcadan alınma türkçe kelimeler başlığı

Değişik sitelerde bulduğum kimi kelimeleri başta Nişanyan Etimolojik sözlük olmak üzere kontrol ettim. Bazı kelimelerde değişik sitelerde Türkçe ya da Moğolca kökenli oldukları hakkında tartışmalar var. Mesela "çiçek, subay, ulus, yasak, kuyruk, darı, töre, alp, ..." gibi. Her iki fikri savunan açıklamalar da bana mantıklı geldi, bir karara varamadım.Ama şu kelimelerde çoğunluğun görüşü Moğol kökenli olduklarından yana;tolga.....dağulgaağa.....akakurul, kurultay..... kural, kuraltaşölen.....şilü(n) - çorba demekmiş.- maral.....maralbahadır.....bağatırceylan.....cegeresadak..... .....sağadaksağır.....sağurısakal.....sakal.- sakuy bitmek, çıkmak demekmiş-çöl.....çöloymak.....aymag - ayl,hane--ag, sınıf demekmiş- çağ.....çağkaburga.....kabırğasakağı.....sakağusarı,sarışın..... .....sıra,sırağçın(hayvanlar için kullanılırmış)kuyu.....kudugsol.....soluğay(bizdeki sol taraftan ziyade ters taraf anlamında)boz.....börtedamga.....tamağa (bu sözcüğün Rusça'da gümrük kelimesi yerine kullanıldığını okumuştum bir yerde)damar.....tamır(beden gücü anlamında kullanılıyormuş.Elbette daha vardır, şimdilik bu kadar bulabildim. Eğer bu konu hakkında

internetten ulaşabileceğim bir site varsa hocalarımdan site ismini burada yazmalarını rica ediyorum.

İlgimi çeken bir konu ama tek tek bulması zor oluyor.

Moğolca'dan aldığımız diğer kelimeler:

balsagun..... balsagun (kara balsagun şehrini hatırlayın)(kasaba

demek)belge.....belge

böke.....güreşçi (böke soy isminde arkadaşım var. Bir sohbetimizde dedesinin Böke

Ahmet namında güreşçi olduğunu söylemişti.)

bugura.....buğra

erk.....erka

ikiz.....ikere

yaka.....caga

yeğen.....cige

yürek.....cirüge

yıl.....cıl

güç.....küçü

oba.....obuğ (Aile demekmiş)

kan(mak).....kanu

kalkan.....kalka

kurşun.....kurgulşin